

มาตรการทางกฎหมายในการช่วยเหลือเหยื่อจากอาชญากรรมข้ามชาติ
กรณีการค้าอวัยวะมนุษย์
LEGAL MEASURES TO HELP VICTIMS OF TRANSNATIONAL CRIME IN
THE CASE OF HUMAN ORGAN TRAFFICKING

¹วรรณเวช ศรีสวัสดิ์, ²วาทีน หนูเกื้อ และ ³ขวัญแก้ว พอขุนทด

¹Wannawet Srisawad, ²Watin nookua and ³Khwankeao Phokhunthod

มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, ประเทศไทย

Bangkokthonburi University , Thailand

¹wannawet.sri@bkkthon.ac.th, ²watin_ng@hotmail.com, ³KHWANKAEWLOL@GMAIL.COM

Received: January 6, 2025; **Revised:** January 27, 2025; **Accepted:** January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทฤษฎี แนวคิด หลักการ การปลูกถ่ายอวัยวะมนุษย์ มาตรการทางกฎหมายการค้าอวัยวะมนุษย์ เสนอแนะและพัฒนามาตรการทางกฎหมาย โดยศึกษาถึงประเด็น ปัญหาทฤษฎี แนวคิด หลักการ การปลูกถ่ายอวัยวะมนุษย์ มาตรการทางกฎหมาย ปัญหาทางกฎหมายการค้าอวัยวะมนุษย์กรณีผู้เสียหายมีชีวิตอยู่ ผลการศึกษา (1) พบว่าการปลูกถ่ายอวัยวะมนุษย์ มีหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยการถึงแก่ความตายของบุคคลในกรณีสมองตายตามข้อบังคับแพทยสภา ว่าด้วยการรักษจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม เรื่อง การประกอบวิชาชีพเวชกรรมเกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะและการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดโลหิตจากผู้บริจาค 2566 (2) พบว่า การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ามนุษย์ได้นำหลักค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษมาปรับใช้ตามพระราชบัญญัติ วิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ (3) พบว่า การเยียวยาหลังจากการปลูกถ่ายอวัยวะสำเร็จแล้ว การคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาเป็นค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิด อวัยวะของร่างกายเช่น ไต ไม่เป็นทรัพย์สินตามกฎหมาย

คำสำคัญ : มาตรการทางกฎหมาย, การค้าอวัยวะมนุษย์, การชดเชย

¹ อาจารย์, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

³ อาจารย์, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Abstract

The purpose of this research aims to study theories, concepts, principles of human organ transplantation, legal measures for human organ trafficking, and propose and develop legal measures for human organ trafficking. The study examines issues, problems, theories, concepts, principles of human organ transplantation, legal measures for human organ trafficking, and legal problems of human organ trafficking in cases where the victim is still alive. The results of the study found that (1) Human organ transplantation has criteria for diagnosing death of a person in the case of brain death according to the Medical Council's regulations on the maintenance of ethics in the medical profession regarding organ transplantation and blood transplantation from donors 2023. (2) It found that the determination of compensation in human trafficking cases has applied the principle of punitive compensation according to the Human Trafficking Procedure Act. (3) It found that compensation after an organ transplant is successful, returning property or using the price as compensation in a violation case. Organs of the body, such as kidneys, are not legal property.

Keywords : Legal Measure, Human Organ trafficking, compensation

บทนำ

การค้าอวัยวะมนุษย์เกิดจากความไม่เท่าเทียมกันในมนุษย์ (Inequality of men) ด้านเศรษฐกิจ ทำให้การกระทำความผิดทางอาญามีรูปแบบซับซ้อนกว่าในอดีต อาชญากรรมข้ามชาติเป็นรูปแบบหนึ่งที่นานาชาติประสบปัญหาจากวิธีการทำงานที่สลับซับซ้อนเพื่อปกปิดการกระทำ ความผิด รายงานการจัดลำดับสถานการณ์การค้ามนุษย์ (Trafficking in Persons หรือ Tip Report) ซึ่งจัดทำโดยสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ.2015 ประเทศไทย ถูกจัดลำดับให้อยู่ในกลุ่ม Tier 3 ต่อมาในปี พ.ศ.2558 ไทยได้พยายามดำเนินการสืบสวนคดีค้ามนุษย์ในความผิดด้านต่างๆ และดำเนินคดีกับอาชญากร จากยุทธวิธีในการแก้ไขปัญหา ในวันที่ 30 มิถุนายน 2559 สหรัฐอเมริกา โดยกระทรวงการต่างประเทศได้รายงานผลการจัดลำดับประเทศไทยเลื่อนขึ้นมาอยู่ในกลุ่ม Tier 2 (กรมประชาสัมพันธ์ ม.ป.ป.)

อาชญากรรมข้ามชาติด้านการค้าอวัยวะมนุษย์ อาชญากรใช้ประโยชน์จากการพัฒนาทางการแพทย์ ในปี ค.ศ.1941 องค์การอนามัยโลกได้จัดทำรายงานสำรวจกฎหมายการปลูกถ่ายอวัยวะของประเทศต่างๆ ในปี พ.ศ.2512 ปรากฏว่า กฎหมายฉบับแรกที่บัญญัติเกี่ยวกับการซื้อขายอวัยวะเพื่อการปลูกถ่ายไว้โดยมีบทบัญญัติในการห้ามการให้ค่าตอบแทนหรือชดเชยทุกรูปแบบ

แก่ผู้บริจาคไตที่ยังมีชีวิตอยู่ แสดงได้ว่าเป็นการห้ามซื้อขายอวัยวะมนุษย์ที่ยังมีชีวิต ในปี พ.ศ.2528 เดือนตุลาคม แพทยสมาคมโลก World Medical Association ได้จัดประชุมสมัชชาครั้งที่ 36 ที่เมืองบรัสเซลล์ โดยทำการตั้งข้อสังเกตว่า ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการซื้อขายและหากำไรจากการซื้อขายไตจากคนมีชีวิตในประเทศด้อยพัฒนา เพื่อนำไปเพื่อการปลูกถ่ายอวัยวะในยุโรปและสหรัฐอเมริกา จากข้อสังเกตดังกล่าว แพทยสมาคมได้เรียกร้องให้รัฐบาลของประเทศต่างๆ ดำเนินการป้องกันการซื้อขายอวัยวะมนุษย์ การซื้อขายอวัยวะ ข้อมูลถึงปี 2561 สภาพปัญหาในการซื้อขายอวัยวะส่วนใหญ่จะเป็นอวัยวะที่สำคัญ เช่น “ไต” เป็นปัญหาที่กระทบกระเทือนต่อศักดิ์ศรีของมนุษย์ (Human Dignity) มากที่สุดและเป็นปัญหาที่มีลักษณะข้ามพรมแดน ซึ่งเป็นเรื่องอำนาจอธิปไตยของแต่ละประเทศทำให้เกิดความแตกต่างกันในด้านต่างโดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมาย (ลาวัญญ์ ถนัดศิลป์กุล, วิมาน กฤตพลวิมาน, จตุรงค์ บุญรัตนสุนทร, ชูเกียรติ น้อยฉิม, ชนันภรณ์ บุญเกิดทรัพย์, อริศรา เหล็กคำ 2561, 395)

สถานการณ์การค้าอวัยวะมนุษย์ไม่ปรากฏรายงานข่าวมากนัก ในปี 2557 สื่อประเทศกัมพูชาได้เผยแพร่ข่าวลงในกัมพูชาเดลี ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งในการค้ามนุษย์ พ.ต.ท.ชิว เรีย ได้เปิดเผยว่า ได้มีการร้องเรียนจากเหยื่อ 1 ใน 5 รายที่ลอบหนีไปขายไต โดยมีเหยื่อที่อายุ 15 ปี หนึ่งรายได้ให้การว่า เข้ารับการผ่าตัดไตที่โรงพยาบาลชื่อดังในกรุงเทพฯ จากการร้องเรียนทำให้นำไปสู่การจับกุมผู้ต้องสงสัยได้ (สุพิชญ์กฤตา พาณิชกิจโรจน์ 2564, 25) จากสถานการณ์ดังกล่าว การค้ามนุษย์จากการค้าอวัยวะมนุษย์มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอด การสืบทราบและพบการกระทำ ความผิดต้องอาศัยเหยื่ออันเป็นการป้องกันและปราบปรามที่ปลายเหตุการป้องกันและปราบปรามการค้าอวัยวะมนุษย์ กฎหมายระหว่างประเทศมีกรอบตาม อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ (Organized Crime Convention) ประกอบกับ พิธีสารเพื่อป้องกันและปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์โดยผู้หญิงและเด็ก (Trafficking in Persons Protocol) กำหนดให้รัฐภาคีมีพันธกรณีถึงการกระทำผิดกฎหมายค้ามนุษย์ในบุคคลที่มี วัตถุประสงค์ในการปลูกถ่ายอวัยวะตามที่ระบุไว้ในข้อ 3 ของพิธีสารการค้ามนุษย์ อันเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่ให้คำจำกัดความของการค้ามนุษย์ แต่การปลูกถ่ายอวัยวะปรากฏหลักการพื้นฐานตาม Who Guiding Principles on Human Cell, Tissue and Organ Transplantation หลักการองค์การอนามัยโลก 1.ห้ามในการขายหรือซื้อเซลล์ เนื้อเยื่อ และอวัยวะ 2.การห้ามโฆษณา ความ ต้องการหรือการมีเซลล์เนื้อเยื่อ หรืออวัยวะ 3.บุคลากรทางการแพทย์ และสถานพยาบาล ไม่ควรมีส่วนร่วมในการปลูกถ่ายอวัยวะที่มาจากการแสวงหาประโยชน์ นอกจากนี้ สหภาพยุโรป ได้ กำหนดนิยาม การปลูกถ่าย ครอบคลุมการกำจัดอวัยวะหรือเนื้อเยื่อและการฝังอวัยวะหรือเนื้อเยื่อ จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง ตามพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาของสภายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

และชี้ว่าการแพทย์เกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะและเนื้อเยื่อที่มีต้นกำเนิดมาจากมนุษย์ (Council of Europe 2002) ซึ่งวางเป็นกรอบให้นานาอารยประเทศพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกัน ส่วนของประเทศไทยมีพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ความผิดฐานค้ามนุษย์ในลักษณะการตัดอวัยวะเพื่อการค้า และประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การแพทย์มีข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วย การรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม แนวทางการดำเนินงานของบุคลากรของการแพทย์เกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะ (ศตพร ปิ่นเกษ, 2564: 148)

ดังนั้น การศึกษามาตรการทางกฎหมายในการช่วยเหลือเหยื่อจากอาชญากรรมข้ามชาติ กรณีการค้าอวัยวะมนุษย์ เป็นประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ในส่วนของการค้าอวัยวะ และเป็นข้อมูลในการเสนอแนะและพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักการตามกรอบทางกฎหมายสากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทฤษฎี แนวคิด หลักการ การปลูกถ่ายอวัยวะมนุษย์
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายการค้าอวัยวะมนุษย์
3. เพื่อเสนอแนะและพัฒนามาตรการทางกฎหมายการค้าอวัยวะมนุษย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายในการช่วยเหลือเหยื่อจากอาชญากรรมข้ามชาติ กรณีการค้าอวัยวะมนุษย์ การวิจัยใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตัวบทกฎหมาย เอกสาร รายงาน รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุป วิเคราะห์แล้วนำเสนอในเชิงพรรณนาต่อไป

ผลการวิจัย

1. ปัญหาทฤษฎี แนวคิด หลักการ การปลูกถ่ายอวัยวะมนุษย์หรือ Organ Transplantation ผลการวิจัยพบว่า การปลูกถ่ายอวัยวะมนุษย์ คือ การผ่าตัดนำเอาอวัยวะที่ดีไปใช้แทนอวัยวะส่วนที่เสียหายหรือชำรุดซึ่งสามารถกระทำได้ในบุคคลคนเดียวกันหรือต่างบุคคล โดยแหล่งที่มาของการนำอวัยวะมาปลูกถ่ายอวัยวะมีแหล่งที่มาจากมนุษย์ที่มีชีวิต กับบุคคลที่ถึงแก่ความตายที่เป็นผู้บริจาคอวัยวะ โดยหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยการถึงแก่ความตายของบุคคลในกรณี

สมองตายต้องไม่เป็นโรคเมะเร็งระยะลุกลาม หรือมีภาวะติดเชื้อรุนแรงที่เป็นอันตรายต่อผู้รับอวัยวะได้ หรือมีการทดสอบเสไอวี (HIV) เป็นบวก เว้นแต่กรณีที่ผู้ที่ต้องการเอาอวัยวะทดแทนมีผลการทดสอบเสไอวีเป็นบวกอยู่แล้ว หรือผู้ป่วยที่สงสัยเป็นโรคพิษสุนัขบ้า ผู้ป่วยที่เป็นโรคสมองอักเสบเฉียบพลันหรือไขสันหลังอักเสบเฉียบพลันหรือปลายประสาทอักเสบเฉียบพลัน ที่ตายโดยไม่ทราบสาเหตุ หรือผู้ป่วยที่มีอาการสงสัยว่าเป็นโรคควัวบ้า (Creutzfeldt Jacob disease) หรือผู้ป่วยที่มีอาการสงสัยว่าเป็นโรคสมองเสื่อมที่ไม่ทราบสาเหตุ หรือโรคหรือภาวะอื่นที่แพทย์สภาประกาศ ตามซึ่งเป็นมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการซื้อขายอวัยวะจากการค้ามนุษย์ การวินิจฉัยสมองตายให้กระทำโดยองค์คณะของแพทย์ไม่น้อยกว่า 3 คน และต้องไม่ประกอบด้วยแพทย์ผู้ทำการผ่าตัดปลูกถ่าย (ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรมเรื่องการประกอบวิชาชีพเวชกรรมเกี่ยวกับการถ่ายอวัยวะและการปลูกถ่ายถ่ายสู่ต้นกำเนิดโลหิตจากผู้บริจาค 2566, 3) สอดคล้องกับ หลักการขึ้นำขององค์การอนามัยโลกเกี่ยวกับการปลูกถ่ายเซลล์เนื้อเยื่อ และอวัยวะของมนุษย์ แพทย์ที่พิจารณาว่าผู้บริจาคที่เสียชีวิตไม่ควรเกี่ยวข้องโดยตรงกับการกำจัดเซลล์ เนื้อเยื่อ หรืออวัยวะออกจากผู้บริจาคหรือขั้นตอนการปลูกถ่ายในภายหลัง พวกเขาไม่ควรรับผิดชอบในการดูแลผู้รับเซลล์ เนื้อเยื่อและอวัยวะดังกล่าว (WHO GUIDING PRINCIPLES ON HUMAN CELL, TISSUE AND ORGAN TRANSPLANTATION 2010, 7)

2. มาตรการทางกฎหมายการค้าอวัยวะมนุษย์ ผลการวิจัยพบว่า การค้าอวัยวะมนุษย์เป็น การค้ามนุษย์ ตามบทนิยาม พิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะ ผู้ ห ญ ง และ เต ก (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children or TIP Protocol) กำหนดองค์ประกอบการค้ามนุษย์ ใน ส่วนของวัตถุประสงค์ การตัดอวัยวะออกจากร่างกาย และอนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านมนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก Asean Convention Against in Person, Especially Women and Children ACITP ส่วนการค้าอวัยวะมนุษย์ตามกฎหมายไทย กำหนดให้การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบตามวรรคหนึ่ง หมายความว่า การตัดอวัยวะเพื่อการค้าไม่ว่าบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม (พระราชบัญญัติป้องกันฯ, 6) เมื่อเป็นผู้ที่ถูกค้ามนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์พิจารณาให้ความช่วยเหลือในเรื่องอาหาร ที่พักการรักษาพยาบาล การบำบัดฟื้นฟูทางร่างกายและจิตใจ การให้การศึกษา การฝึกอบรม การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย การส่งกลับไปยังประเทศเดิมหรือภูมิลำเนาของผู้นั้น การดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหาย โดยให้คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความแตกต่างทางเพศ อายุ สัญชาติ เชื้อชาติ ประเพณีวัฒนธรรมของผู้เสียหาย การแจ้งสิทธิของผู้เสียหายที่พึงได้รับการคุ้มครองในแต่ละขั้นตอนทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการช่วยเหลือ ตลอดจนระยะเวลาในการดำเนินการช่วยเหลือใน

แต่ละขั้นตอนและต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้เสียหายนก่อนด้วย (พระราชบัญญัติป้องกันฯ, 33) ในกรณีที่มีการเรียกค่าสินไหมทดแทนได้นำหลักค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษมาปรับใช้ ซึ่งแตกต่างจากหลักการในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในลักษณะละเมิดซึ่งใช้หลักค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษ (พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญา, 13-14) นอกจากนี้มาตรการทางกฎหมายของไทยไม่มีกฎหมายเฉพาะซึ่งแตกต่างจากประเทศสิงคโปร์ ซึ่งมี Human Organ Transplant Act 1987 การนำอวัยวะอันใดอันหนึ่งออกจากร่างกายของผู้ที่มีชีวิตใดๆ เพื่อวัตถุประสงค์ในการปลูกถ่ายอวัยวะนั้นเข้าสู่ร่างกายของบุคคลอื่นที่มีชีวิต เป็น การปลูกถ่ายอวัยวะของผู้บริจาคที่มีชีวิต (Human Organ Transplant Act 1987, 2)

3. ปัญหาทางกฎหมายการค้าอวัยวะมนุษย์กรณีผู้เสียหายนมีชีวิตอยู่ ผลการวิจัยพบว่าการซื้อขายอวัยวะมนุษย์ในประเทศไทย ข้อตกลงดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามโดยชัดแจ้งตกเป็นโมฆะตามนัย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, 150) ผู้กระทำความผิดจะมีโทษตามประมวลกฎหมายอาญา ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้ถูกตัดอวัยวะออกได้รับอันตรายสาหัส (ประมวลกฎหมายอาญา, 297 (3)) หากถึงแก่ความตาย ต้องพิจารณาถึงเจตนาของผู้กระทำความผิดว่า การตัดอวัยวะนั้นมีเจตนาฆ่าหรือเจตนาทำร้าย ถ้ามีเจตนาฆ่าจะต้องรับผิดตาม กรณีข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีการวางแผน ผู้กระทำก็ต้องรับโทษหนักขึ้นตาม (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา, 288, 289 (4)) และการกระทำดังกล่าวมานี้เป็นการจงใจทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, 420) หากพิจารณาถึงการเยียวยาในจุดหลังจากการปลูกถ่ายอวัยวะสำเร็จแล้ว เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะทำการผ่าตัดไตคืนให้แก่ผู้เสียหายได้ในขณะนั้น ในชั้นพิจารณาคดีของศาล เห็นว่า ศาลจะมีคำสั่งให้นำอวัยวะที่ถูกผ่าตัดสำเร็จแล้วคืนให้แก่ผู้เสียหายไม่ได้ ถึงแม้ว่า การคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาเป็นค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิดก็ตาม แต่อวัยวะเมื่อตัดออกจากร่างกายไม่สามารถงอกได้อีก อย่างเช่น ไต ไม่เป็นทรัพย์สินตามกฎหมายไทย ในประเด็นต่อมาผู้ที่ทำหน้าที่ผ่าตัดเปลี่ยนไตได้แก่แพทย์ ในกรณีเปลี่ยนถ่ายอวัยวะผู้ที่มีชีวิตอยู่นั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิต สามภพริยา ตามข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม เรื่อง การประกอบวิชาชีพเวชกรรมเกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะและการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดโลหิตจากผู้บริจาค 2566 กรณีตามปัญหาเห็นว่าไม่มีมาตรการทางกฎหมายไทยรองรับ

อภิปรายผล

1. การปลูกถ่ายอวัยวะมนุษย์ คือ การผ่าตัดนำเอาอวัยวะที่ดีไปใช้แทนอวัยวะส่วนที่เสียหายหรือชำรุดซึ่งสามารถกระทำได้ในบุคคลคนเดียวหรือต่างบุคคล โดยแหล่งที่มาของการนำอวัยวะมาปลูกถ่ายอวัยวะมีแหล่งที่มาจากมนุษย์ที่มีชีวิต กับบุคคลที่ถึงแก่ความตายที่เป็นผู้บริจาคอวัยวะ โดยหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยการถึงแก่ความตายของบุคคลในกรณีสมองตายมีข้อบังคับแพทย์สภาว่าด้วยการรักษจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรมเรื่องการประกอบวิชาชีพเวชกรรมเกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะและการปลูกถ่ายอวัยวะสู่ต้นกำเนิดโลหิตจากผู้บริจาค 2566 ซึ่งเป็นมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการซื้อขายอวัยวะการค้ามนุษย์โดย ถึงแม้จะมีพระราชบัญญัติป้องกันการปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 แต่ไม่ได้กำหนดนิยามเรื่องการปลูกถ่ายอวัยวะมนุษย์ไว้

2. การค้าอวัยวะมนุษย์เป็น การค้ามนุษย์ ตามกรอบกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายไทย เนื่องจากมีลักษณะเป็นอาชญากรรมข้ามชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือและการเรียกค่าสินไหมในคดีค้ามนุษย์ได้นำหลักค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษมาปรับใช้ (พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์, 13-14) ซึ่งแตกต่างจากหลักการในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในลักษณะละเมิดซึ่งใช้หลักค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่แท้จริง ทำให้เกิดปัญหาในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน นอกจากนี้ขอบเขตในการช่วยเหลือผู้เสียหายมีลักษณะที่กว้างขวางโดยกำหนดให้ความช่วยเหลือในเรื่องอาหาร ที่พักการรักษาพยาบาล การบำบัดฟื้นฟูทางร่างกายและจิตใจ การให้การศึกษา การฝึกอบรม การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย การส่งกลับไปยังประเทศเดิมหรือภูมิลำเนาของผู้ขึ้น

3. ปัญหาทางกฎหมายการค้าอวัยวะมนุษย์กรณีผู้เสียหายมีชีวิตอยู่ มาตรการทางกฎหมายการเยียวยาหลังจากการปลูกถ่ายอวัยวะสำเร็จแล้ว การคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาเป็นค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิด อวัยวะของร่างกายเช่น ไต ไม่เป็นทรัพย์สินตามกฎหมาย กรณีตามปัญหาจึงเป็นไม่มีมาตรการทางกฎหมายไทยรองรับ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

1. ข้อดีและประโยชน์ วิวัฒนาการหรือความเจริญทางวิทยาศาสตร์ ย่อมนำมาสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ เช่น การปลูกถ่ายไต ทำให้ผู้ป่วยโรคไตวายมีคุณภาพชีวิตเป็นปกติ

2. ข้อเสียและแนวทางแก้ไข การที่มนุษย์ปลูกถ่ายอวัยวะได้ ผู้ที่แสวงหาประโยชน์ได้ใช้ในการเลี้ยงชีพและกลายเป็นอาชญากรรมระหว่างประเทศแต่ไม่ค่อยปรากฏข้อเท็จจริงในประเทศไทย แต่ปรากฏจากรายงานต่างๆ ยังไม่มีมาตรการตามกฎหมายไทยในการเยียวยาความเสียหายครอบคลุม

ทุกกรณี ในกรณีการค้าอวัยวะที่มีการปลูกถ่ายสำเร็จแล้ว แนวทางแก้ไขควรศึกษาวิจัยในประเด็นนี้เพราะเกี่ยวข้องกับศีลธรรม

เอกสารอ้างอิง

ข้อบังคับแพทยสภา ว่าด้วยการรักษจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม เรื่อง “การประกอบกิจการวิชาชีพเวชกรรมเกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะและการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดโลหิตจากผู้บริจาค พ.ศ.2566,” ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 140, ตอนพิเศษที่ 98ง (27 เมษายน 2566): 3. <https://tmc.or.th/pdf/tmc-01-05-2023-001.pdf>.

ชัญศรีณย์ ธรฤทธิ์. (2544). “มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์เพื่อการปลูกถ่าย.” บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยานิพนธ์,มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551. 30 มกราคม

<https://searchlaw.ocs.go.th/council-of-state/#/public/doc/SFtM1phYzBHQmtlWlVsUlZBW83UT09>.

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559. 19 พฤษภาคม.

<https://searchlaw.ocs.go.th/council-of-state/#/public/doc/cm04NVpkSjYyYm15aWNhWWFwNDhYZZ09>.

ลาวัญญ์ ถนัดศิลปะกุล, และคณะ (2561) “โครงการการศึกษาวิเคราะห์และแนวทางในการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ในมิติกฎหมายของประเทศในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก, เหนือ-ใต้.” วารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข 4, ฉบับที่ 3: 387-401.

https://phad.ph.mahidol.ac.th/journal_law/4-3/12-Lawan%20Thanadsillapakul.pdf.

วารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2561

https://phad.ph.mahidol.ac.th/journal_law/4-3/18-Patjarin%20Hongsa.pdf.

สุพิชญ์กฤตา พาณิชกิจโรจน์. 2564 “การค้าอวัยวะข้ามชาติ.” วารสารอาชญวิทยาและสังคมศาสตร์ ปีที่ 5, ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564):17-32.

<https://social.rpca.ac.th/books/04/Article2V3N1.pdf>.

ศตพร ปิ่นเกษ. 2564. “กฎหมายเกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะ การบริจาคอวัยวะและการค้ามนุษย์.” บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

<https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/Satapon.Pin.pdf>

<https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/31/iid/251005>.

ASEAN Convention Against Trafficking in Persons, Especially Women and Children
<https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2019/02/2015-ACTIP.pdf>.

Council of Europe. 2002. Additional Protocol to the Convention on Human Rights
and
Biomedicine concerning Transplantation of Organs and Tissues of Human
Origin. <https://rm.coe.int/1680081562>

Human Organ Transplant Act.1987. This revised edition incorporates all
amendments up to and including 1 December 2021 and comes into
operation on 31 December 2021. <https://sso.agc.gov.sg/Act/HOTA1987>.

United Nations Office on Drugs and Crime,United Nations Convention Against
Transnational Organized Crime and The Protocols Thereto,New York,2004.
[http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20C
onvention/TOCebook-e.pdf](http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf).

WHO GUIDING PRINCIPLES ON HUMAN CELL, TISSUE AND ORGAN
TRANSPLANTATION.[https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/34181
4/WHO-HTP-EHT-CPR-2010.01-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y,6-7](https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/341814/WHO-HTP-EHT-CPR-2010.01-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y,6-7).

